

Karinės galios aiškinimo problematika realizmo paradigmos kontekste

Agnietė Žotkevičiūtė-Banevičienė

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos lektorė
El. paštas: agniete.zotkeviciute@lka.lt

Santrauka. Šiame straipsnyje siekiama atskleisti galios plačiąją prasme ir karinės galios siaurąją prasme teorinio aiškinimo realizmo paradigmos kontekste perspektyvas, ypatingą dėmesį skiriant nematerialių išteklių įtraukimo problematikai. Straipsnyje galios aiškinimas grindžiamas galios kaip išteklių ir galios kaip santykio perspektyvų derinimu, laikantis nuostatos, kad galia kaip ištekliai ir galia kaip santykis tarpusavyje glaudžiai susijusios: galios ištekliai – tiek materialūs, tiek nematerialūs – sukuria galios santykį. Ši perspektyva pritaikoma ir karinės galios aiškinimui – karinė galia suvokiama kaip apimanti ne tik materialius, bet ir nematerialius išteklius, be to, esanti kontekstualaus pobūdžio. Straipsnyje formuojamos teorinės prielaidos, jog karinės galios aiškinimas kinta atsižvelgiant į politinio ir karinio elito saugumo aplinkos suvokimą: keisdami karybos koncepcijas ir pajėgų naudojimo būdus jie diegia karines inovacijas, o karinės doktrinos yra galios konversijos priemonė – per jas perteikiamas saugumo aplinkos suvokimas ir keičiama karinės galios struktūra. Toks karinės galios aiškinimas, susiejantis skirtingas realizmo paradigmas paremtas įžvalgas, leidžia suformuoti alternatyvų požiūrį į karinės galios aiškinimą.

Reikšminiai žodžiai: valstybės galia, karinė galia, realizmo paradigma, pajėgų panaudojimas, karinės galios ištekliai.

Interpretation of military power in the context of realism paradigm

Summary. The article seeks to reveal the possibilities of a theoretical interpretation of power in the broad sense and military power in the narrow sense in the context of the realism paradigm, with a deep focus on including intangible resources in the interpretation of

Received: 17/03/2021. **Accepted:** 01/10/2021

Copyright © 2021 Agnietė Žotkevičiūtė-Banevičienė. Published by Vilnius University Press.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

power. In the article, the interpretation of power is consciously grounded on the synthesis of power as resources and power as relation perspectives meanwhile applying this synthesis to the analysis of military power. Thus, military power is perceived as covering not only material but also non-material resources and as being contextual in nature. The article forms assumptions that the interpretation of military power depends on the security environment perception of the political and military elite: by changing warfare concepts and force employment methods they introduce military innovations, while military doctrines are an instrument of power conversion – through them the security environment perception is imparted and the structure of military power is changed. Such an interpretation of military power, combining different insights based on the paradigm of realism, allows the formation of an alternative approach to the interpretation of military power.

Keywords: state power, military power, paradigm of realism, force employment, military resources.

Ivadas

Karinės galios aiškinimo problematika realizmo paradigmos kontekste daugeliu aspektų panaši į valstybės galios aiškinimo problematiką: realizmo ir neorealizmo atstovai, apibrėždami tiek valstybės, tiek karinę galią, įprastai išryškina materialių išteklių svarbą. Pavyzdžiui, karinės galios apibrėžime vyrauja tokių materialių elementų kaip ginkluotės, žmoniškųjų išteklių (angl. *manpower*), gynybai skirtų valstybės biudžeto dalies ir pažangių karinių technologijų kiekybiniai rodikliai¹. Vieni dažniausiai naudojamų kiekybinių karinės galios matavimo būdų yra nacionalinių pajėgumų rodiklis (angl. *Composite Indicator of National Capability*)², pasaulinis ugnies galios indeksas (angl. *The Global Firepower Index*)³, pasaulinis militarizacijos in-

¹ Jyri Raitasalo, *Constructing War and Military Power after the Cold War: The Role of the United States in the Shared Western Understandings of War and Military Power in the Post-Cold War Era* (Strategic Research 1, nr. 21, Helsinki: National Defence University, 2005), 98–99.

² Žr. David J. Singer, *The Wages of War, 1816–1965: A Statistical Handbook* (New York: John Wiley and Sons, 1972), taip pat Joel D. Singer ir Melvin Small, *Resort to Arms: International and Civil Wars, 1816–1980* (Beverly Hills, California: Sage Publications, 1982), taip pat „The Correlates of War Project“, *Correlates of War*, žiūrėta 2021 m. vasario 20 d., <http://www.correlatesofwar.org>.

³ Žr. „Global Firepower Index“, Military Factory Network, žiūrėta 2021 m. vasario 20 d., <https://www.globalfirepower.com>.

deksas (angl. *Global Militarization Index*)⁴ ir karinių išlaidų duomenų bazė (angl. *Military Expenditure Database*)⁵.

Nors tarptautinių santykių aiškinime vyrauja kiekybinės galios matavimo metodikos, nemaža dalis skeptikų pažymi, kad materialiais ištekliais grindžiami karinės galios matavimo būdai yra riboto taikymo⁶, pavyzdžiui, nacionalinių pajėgumų rodiklis kritikuojamas kaip tinkamas išimtinai konvencinių konfliktų analizei. Po Šaltojo karo didžioji dalis konfliktų yra asimetrinio pobūdžio, todėl materialiais ištekliais grindžiamas karinės galios aiškinimas nėra pakankamas⁷. Atsižvelgiant į ribotą materialiais ištekliais grindžiamos karinės galios matavimo metodikų aiškinamąją gebą, moksliniuose tyrimuose į galios aiškinimą pradėta įtraukti nematerialius išteklius. Pavyzdžiui, apibrėžiant karinę galią išryškinama pajėgų panaudojimo⁸, karių įgūdžių ir mokymų⁹, moralės, lyderystės svarba¹⁰. Imti vertinti ir kontekstiniai veiksniai: režimų, visuomenių, kultūros, politinių struktūrų ir globalios aplinkos įtaka karinei galiai ir jos efektyvumui¹¹. Be to, pabrėžiamas santykinis galios

⁴ Žr. „Global Militarization Index“, Bonn International Center for Conversion, žiūrėta 2021 m. vasario 20 d., <https://gmi.bicc.de>.

⁵ Žr. „SIPRI Military Expenditure Database“, Stockholm International Peace Research Institute, žiūrėta 2021 m. vasario 20 d., <https://www.sipri.org/databases/milex>.

⁶ Žr. Michael R. Gordon ir Bernard E. Trainor, *The Generals' War* (Boston: Little, Brown, 1995), 132–133, 174, taip pat Bob Woodward, *The Commanders* (New York: Simon & Schuster, 1991), 349.

⁷ John A. Gentry, *How Wars Are Won and Lost: Vulnerability and Military Power* (Santa Barbara, California: Praeger Security International, 2011), 6.

⁸ Žr. Stephen Biddle, *Military Power: Explaining Victory and Defeat in Modern Battle* (Princeton: Princeton University Press, 2006), taip pat Emily O. Goldman ir Leslie C. Eliason, *The Diffusion of Military Technology and Ideas* (Stanford: Stanford University Press, 2003), taip pat Graham Allison ir Philip Zelikow, *Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis* (New York: Longman, antras leidimas, 1999).

⁹ Žr. Risa A. Brooks ir Elizabeth A. Stanley, *Creating Military Power: The Sources of Military Effectiveness* (Stanford: Stanford University Press, 2007), 12.

¹⁰ Žr. Trevor N. Dupuy, *Numbers, Predictions, and War* (Fairfax, Virginia: Hero Books, 1985).

¹¹ Žr. Dan Reiter ir Allan C. Stam, *Democracies at War* (Princeton: Princeton University Press, 2002), taip pat Michael C. Desch, „Democracy and Victory – Why Regime Type Hardly Matters“, *International Security* 27, nr. 2 (2002): 5–47, taip pat Brooks ir Stanley, *Creating Military Power*; taip pat Stephen Biddle ir Robert Zirkle, „Technology, Civil-Military Relations, and Warfare in the Developing World“, *Journal of*

pobūdis: karinė galia grindžiama politiniais santykiais tarp potencialių priešininkų, todėl net itin dideli materialūs pajėgumai gali netikti ar būti nepritaikomi konkrečiai situacijai¹². Atsižvelgiant į kompleksinį galios pobūdį, moksliniuose tyrimuose imta išryškinti saugumo aplinkos svarba¹³, akcentuojant, jog karinė galia daugiausia priklauso nuo jos naudojimo būdų – karo strategijų, doktrinų ir taktikų¹⁴.

Visgi, nors į galios aiškinimą vis dažniau įtraukiami nematerialūs ištekliai, dėl jų išmatavimo problemiškumo šie ištekliai neretai tampa vieninteliu galią apibrėžiančiu kintamuoju, o realizmo paradigmos kontekste vis dar vyrauja materialiais ištekliais grindžiami tiek valstybės, tiek karinės galios aiškinimo būdai. Šio straipsnio tikslas –

Strategic Studies 19, nr. 2 (2008): 171–212, taip pat Stephen Biddle ir Stephen Long, „Democracy and Military Effectiveness: A Deeper Look“, *Journal of Conflict Resolution* 48, nr. 4 (2004): 525–546, taip pat Stephen P. Rosen, *Societies and Military Power: India and Its Armie* (New York: Cornell University Press, 1996), taip pat Kenneth M. Pollack, „The Influence of Arab Culture on Arab Military Effectiveness“ (daktaro disertacija, Massachusetts Institute of Technology, 1996), 579.

¹² John Garnett, „The Role of Military Power“, in *Contemporary Strategy I: Theories and Concepts*, sud. John Baylis et al. (London: Croom Helm, 1987), 84.

¹³ Žr. Andrew Dorman, Mike Smith ir Matthew Uttley, sud., *The Changing Face of Military Power: Joint Warfare in an Expeditionary Era* (London: Palgrave Macmillan, 2002), taip pat Biddle, *Military Power*, taip pat Theo Farrell ir Terry Terriff, sud., *The Sources of Military Change: Culture Politics and Technology* (Boulder: Lynne Rienner Publishers, 2002).

¹⁴ Žr. Biddle, *Military Power*, taip pat Farrell ir Terry Terriff, sud., *The Sources of Military Change*, taip pat Ralph Rotte ir Christoph M. Schmidt, „On the Production of Victory: Empirical Determinants of Battlefield Success in Modern War“, *Defence and Peace Economics* 14, nr. 3 (2003): 75–92, taip pat Ivan M. Arreguin-Toft, *How the Weak Win Wars: A Theory of Asymmetric Conflict* (Cambridge, England: Cambridge University Press, 2005), taip pat Allan C. Stam, *Win, Lose, or Draw: Domestic Politics and the Crucible of War* (Ann Arbor: University of Michigan Press, 1996), taip pat John J. Mearsheimer, *Conventional Deterrence* (Ithaca, New York: Cornell University Press, 1983), taip pat James Gow, „The New Clausewitz? War, Force, Art and Utility – Rupert Smith on 21st Century Strategy, Operations and Tactics in a Comprehensive Context“, *The Journal of Strategic Studies* 29, nr. 6 (2006): 1151–1170, taip pat Jason Lyall ir Isaiah Wilson, „Rage Against the Machines: Explaining Outcomes in Counterinsurgency Wars“, *International Organization* 63, nr. 1 (2009): 67–106, taip pat Scott D. Bennett ir Allan C. Stam, „The Duration of Interstate Wars, 1816–1985“, *American Political Science Review* 90, nr. 2 (1996): 239–257, taip pat Elizabeth Kier, *Imagining War: French and British Military Doctrine between the Wars* (Princeton: Princeton UP, 1997), taip pat Barry R. Posen, *The Sources of Military Doctrine: France, Britain, and Germany Between the World Wars* (New York: Cornell University Press, 1984).

atskleisti galios plačiąja prasme ir karinės galios siaurąja prasme teorinio aiškinimo realizmo paradigmos kontekste problematiką ir pateikti alternatyvią karinės galios aiškinimo perspektyvą. Straipsnyje taikoma dedukcinė tyrimo logika: galios aiškinimas grindžiamas galios kaip išteklių ir galios kaip santykio perspektyvų derinimu, tokia logika pritaikoma ir karinės galios aiškinimui – karinė galia suvokiama kaip apimanti ne tik materialius, bet ir nematerialius išteklius, be to, esanti kontekstualaus pobūdžio.

Straipsnis sudarytas iš dviejų dalių. Pirmoje dalyje aptariamas galios aiškinimas, paremtas galios kaip išteklių ir galios kaip santykio perspektyvų analize ir šių perspektyvų derinimu tarpusavyje, siekiant išvengti fundamentalių kiekvienos perspektyvos spragų. Antroje dalyje materialiais ištekliais grindžiamas karinės galios aiškinimas išplečiamas, remiantis nematerialaus elemento – karinių doktrinų ir vieneto lygmens kintamojo – politinio ir karinio elito saugumo aplinkos suvokimo turinio įtraukimu. Šioje dalyje suformuojamas teorinis saugumo aplinkos ir karinės galios sąveikos modelis, pagrindžiant karinių doktrinų ir politinio bei karinio elito saugumo aplinkos suvokimo turinio svarbą aiškinant karinę galią.

1. Galios aiškinimas taikant realizmo perspektyvas

Išryškindamas realizmo mokyklų atstovų debatus galios klausimu, Brianas C. Schmidtas atkreipia dėmesį, jog realizmo tradicijoje susiformavo dvi galios sampratos – galios kaip santykio ir galios kaip išteklių. Galios kaip santykio perspektyvos atstovai galią supranta „klasikine vėberiška prasme – kaip vieno veikėjo gebėjimą priversti kitą daryti tai, ko šis priešingu atveju nedarytų. Tada empiriškai įrodyti galios veikimą įmanoma tik remiantis kiekybiniais duomenimis apie veikėjų elgesį, t. y. jeigu kuris nors veikėjas, konkuruodamas su kitais, užsibrėžtą tikslą pasiekia dažniau nei jo oponentai“¹⁵. Galios

¹⁵ Brian C. Schmidt, „Competing Realist Conceptions of Power“, *Millennium: Journal of International Studies* 33, nr. 3 (2005): 523–549, cituota iš Vytautas Isoda, „Kas yra švelnioji galia? Sąvokos ribos ir empirinių tyrimų metodologijos apmatai“, *Politikos mokslų almanachas* 14, nr. 14 (2013): 37–61, 39.

kaip išteklių perspektyva būdinga neorealizmo atstovams, siūlantiesiems „galia įvertinti pagal vadinamuosius galios išteklius (angl. *power resources*), t. y. materialią bazę, kuri potencialiai priverčia kitus paklusti (kariniai pajėgumai, bendrasis vidaus produktas ir t. t.)“¹⁶. Taigi dalis realizmo mokyklų atstovų apibrėžia galia *išteklių* terminais, dalis – remdamiesi santykio perspektyva, kaip galimybę daryti *įtaką* kitiems veikėjams.

Galios kaip santykio perspektyva būdinga klasikinio realizmo laikotarpiui (XX a. ketvirtas–šeštas dešimtmečiai) ir su išlygomis atkartoja Maxo Weberio galios kaip „galimybės, kad vienas socialinių santykių veikėjas tam tikroje situacijoje įgyvendins savo valią nepaisydamas pasipriešinimo, nesvarbu, koks pagrindas suteikia jam šią galimybę“¹⁷, apibrėžimą. Žymiausi šios perspektyvos atstovai – Davidas A. Baldwinas¹⁸, Brianas Barry'is¹⁹, Robertas A. Dahlis²⁰, Jackas N. Nagelis²¹, Felixas E. Oppenheimas²², Jamesas T. Tedeschi ir Thomas V. Bonoma²³, o dažniausiai naudojami galios kaip santykio apibrėžimai gali būti priskiriami Hansui Morgenthau, Robertui A. Dahliui ir Davidui A. Baldwinui.

Morgenthau galia apibrėžė kaip „gebėjimą kontroliuoti kitų <...> veiksmus. <...> Politinė galia yra ją naudojančių [veikėjų] ir tų, kurių atžvilgiu ji naudojama, psichologinis santykis“, o tarptautinę politiką – kaip „kovą dėl galios visuose socialiniuose santykiuose ir visais

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Max Weber, *The Theory of Social and Economic Organization* (Glencoe: The Free Press, 1947), 152.

¹⁸ Žr. David A. Baldwin, *Paradoxes of Power* (New York: Blackwell, 1989).

¹⁹ Žr. Brian Barry, sud., *Power and Political Theory: Some European Perspectives* (London: Wiley, 1976).

²⁰ Žr. Robert A. Dahl, „The Concept of Power“, *Behavioral Science* 2, nr. 3 (1957): 201–215.

²¹ Žr. Jack H. Nagel, *The Descriptive Analysis of Power* (New Haven: Yale University Press, 1975).

²² Felix E. Oppenheim, *Political Concepts: A Reconstruction* (Chicago: University of Chicago Press, 1981).

²³ James T. Tedeschi ir Thomas V. Bonoma, „Power and Influence: An Introduction“, in *The Social Influence Processes*, sud. James T. Tedeschi (Chicago: Aldine-Atherton, 1972), 1–49.

socialinių organizacijų lygmenimis²⁴, taip skatindamas galios politiką, nes „nesvarbu, kokie yra pagrindiniai tarptautinės politikos tikslai, galia visuomet yra pirmaeilis tikslas“²⁵. Šioje tradicijoje taip pat plačiai naudojamas Dahlio suformuotas apibrėžimas: „A turi galią B tiek, kiek jis gali priversti daryti B tai, ko jis šiaip nedarytų.“²⁶

Baldwinas galią supranta kaip priežastinį ryšį: „[g]alia daro įtaką kitų veikėjų elgesiui, požiūriams, įsitikinimams ar norui veikti.“²⁷ Remiantis šia perspektyva, galios bazė ar galios išteklių negali būti vertinami vien tik atsižvelgiant į galios turėtoją – galios įrankiai tampa potencialiais galios ištekliais tik su sąlyga, kad šių įrankių turėjimas yra vertinamas kito tarptautinių santykių veikėjo, su kuriuo vyksta galios sąveika. Taigi išteklių turėjimas nebūtinai atspindi gebėjimą daryti įtaką²⁸. Baldwinas ne tik atsisakė galios sutapatinimo su ištekliais, bet ir suformavo daugiamatį galios aiškinimo būdą: galiai didėjant vienoje dimensijoje, ji gali mažėti kitoje²⁹, taip pat išryškino kintantį jos pobūdį: „[ž]velgiant iš tarptautinės sistemos perspektyvos, negalima priskirti arba kiekybiškai įvertinti galios, nustatant, kas turi galią prieš ką, galią daryti ką ir kokiaje situacijoje, kokiais būdais ir kokiais tikslais tai daryti.“³⁰

Galios kaip santykio tradicijos atstovai dekonstruoja galią ir mato ją kaip daugialypę bei daugiamatę koncepciją³¹. Jie išskiria tokius galios kaip santykio ypatumus: vadovavimo pokyčiai, darbotvarkės kontrolė, preferencijų kūrimas. Gebėjimas vadovauti kitiems kei-

²⁴ Hans J. Morgenthau, *Politika tarp valstybių: kova dėl galios ir taikos* (Vilnius: Margi raštai, 2011), 49.

²⁵ Ibid., 25.

²⁶ Robert A. Dahl, „The Concept of Power“, 202–203.

²⁷ Baldwin, *Paradoxes of Power*, 7.

²⁸ Stefano Guzzini, *Power Analysis as a Critique of Power Politics: Understanding Power and Governance in the Second Gulf War* (daktaro disertacija, European University Institute, 1994), 86–92.

²⁹ Baldwin, 207.

³⁰ James H. Read, „Is Power Zero-Sum or Variable-Sum? Old Arguments and New Beginnings“, *Political Science Faculty Publications* 4 (2012): 1–50, 24.

³¹ Eleonora T. Ambrosetti, „Building a Sphere of Influence in Their Neighbourhood. The Soft Power of Turkey and Russia“, *PRIMO* 5 (2017): 5–6.

čiant jų elgesį ir pradines nuostatas yra vienas svarbiausių galios kaip santykio bruožų. Svarbi yra ir galimybė paveikti kitų norus, kad jie „norėtų to, ko nori tu“, be įsakymo keistis. Dwightas Eisenhoweris šį ypatumą apibrėžė kaip „įtaką daryti kažką ne dėl to, kad tu liepi tai daryti, o dėl to, kad kiti instinktyviai nori tai daryti dėl tavęs“³². Tokia bendradarbiavimo galia kontrastuoja su nurodymų galia ir ją papildo: galios kaip santykio perspektyva apima ne tik įsakinejimą kitiems pasikeisti – paveikti elgesį ir formuoti preferencijas galima ir kitais būdais, atsisakant morkų ir lazdu metodo³³.

Galios kaip santykio perspektyva sulaukė ir gausios oponentų kritikos. Anot Annos Hironaka'os, šios perspektyvos silpnoji vieta yra gebėjimas apibendrinti vieno konkretaus įvykio rezultatus tų pačių valstybių santykiams kitu laikotarpiu ar ištraukiant trečiąją valstybę. Hironaka pažymi, kad „valstybei A nugalėjus valstybę B, valstybė A nebūtinai nugalės kitas valstybes, kurias anksčiau nugalėjo valstybė B. <...> Galingos valstybės ne visada gali priversti silpnesnes valstybes vykdyti savo valią“³⁴. Toddas S. Sechseris taip pat atkreipia dėmesį, kad „valstybės įprastai grasina kur kas silpnesniems priešininkams, tačiau jų grasinimai neretai neveiksmingi“³⁵, o Patricia'os L. Sullivan tyrimo duomenimis, „nepaisant didžiulių karinių pajėgumų, didžiosios valstybės nepasiekė savo pagrindinių politinių tikslų beveik 40 procentų karinių operacijų prieš silpnas valstybes metu nuo 1945 m.“³⁶

Apžvelgdama galios kaip santykio perspektyvos trūkumus, Hironaka reziumuoja, kad „valstybės, kurios sėkmingai pasipriešina didžiųjų valstybių kariniam spaudimui, turėtų būti vertinamos kaip galingesnės nei didžiosios galybės, kurių reikalavimų nėra laikoma-

³² Joseph S. Nye, *The Future of Power* (New York: Public Affairs, 2011), 10–13.

³³ Ibid.

³⁴ Ann Hironaka, *Tokens of Power: Rethinking War* (New York: Cambridge University Press, 2017), 43.

³⁵ Todd S. Sechser, „Goliath's Curse: Coercive Threats and Asymmetric Power“, *International Organization* 64, nr. 3 (2010): 627–660, 627, cituota iš Hironaka, *Tokens of Power*, 43.

³⁶ Patricia L. Sullivan, „War Aims and War Outcomes: Why Powerful States Lose Limited Wars“, *The Journal of Conflict Resolution* 51, nr. 3 (2007): 496–524, cituota iš Hironaka, 43.

si. Žvelgiant iš šios perspektyvos, Vietnamas galėtų būti laikomas didžiaja galybe, nes nugalėjo Prancūziją ir JAV, o Afganistanas atitinkamai stipresne valstybe už Sovietų Sąjungą. Vis dėlto ši tariama galia tarptautinėje sistemoje nėra pripažįstama ir tokioms valstybėms kaip Vietnamas ar Afganistanas tarptautinių santykių analitikai nesuteikia didžiųjų galybių statuso³⁷. Dėl daugybės galios kaip santykio perspektyvos taikymo valstybių galios aiškinimui problemų, tiek loginių, tiek empirinių, akademikai pasiūlė alternatyvų galios conceptualizavimo būdą, grindžiamą valstybių turimų materialių išteklių identifikavimu ir palyginimu.

Anot Schmidto, dar klasikinio realizmo atstovai iškėlė galios kaip išteklių idėją kaip atsvarą galios kaip santykio perspektyvai³⁸. Šis požiūris į galią plėtojamas dalies klasikinio realizmo ir ypač neorealizmo atstovų darbuose, kurie galios išteklius mato kaip svarbiausią valstybės galios elementą³⁹. Pagrindiniai ištekliai, identifikuojantys valstybės galią, yra išlaidos kariuomenei, ginkluotųjų pajėgų dydis, bendrasis nacionalinis produktas, teritorijos ir populiacijos dydis. Morgenthau galios apibrėžime išryškintas psichologinis santykis suponavo, kad jo galios apibrėžimas nukreiptas į galios kaip santykio perspektyvą, tačiau jam vis labiau įsitraukiant į užsienio politikos analizę ir debatus dėl galios balanso, galios apibrėžime ėmė ryškėti galios kaip išteklių perspektyvos teorinės prielaidos. Laikydamsis šios aiškinimo tradicijos, Morgenthau prilygino galią identifikuojamiems ir išmatuojamiems ištekliais ir išskyrė geografiją, gamtos išteklius, pramonės pajėgumus, kariuomenę ir populiaciją kaip stabilius valstybės galios išteklius. Verta pažymėti, jog Morgenthau į nacionalinės galios apibrėžimą įtraukė ne tik materialius, bet ir sunkiau išmatuojamus nematerialius išteklius – nacionalinį charakterį ir nacionalinę moralę, diplomatijos ir vyriausybės kokybę⁴⁰.

Neorealizmo atstovai galutinai atskyrė galios kaip išteklių ir galios kaip santykio perspektyvas – Kennetho Waltzo teigimu, „tapatin-

³⁷ Ibid., 44.

³⁸ Schmidt, „Competing Realist Conceptions“, 532–533.

³⁹ Ambrosetti, „Building a Sphere of Influence“, 5–6.

⁴⁰ Raitasalo, *Constructing War and Military Power*, 45–47.

ti galią su [rezultato] kontrole reiškia matyti silpnumą visais atvejais, kai [veikėjas] nepasiekia tikslo. [Iš tikrųjų] galia yra priemonės, o jų panaudojimo rezultatas ne visada yra užtikrintas. <...> Galią derėtų apibrėžti atsižvelgiant į pajėgumų pasiskirstymą. <...> „Pajėgumai“ Waltzo konceptualizacijoje ir yra (materialūs) galios ištekliai, kurių visuma atspindi valstybės galią: <...> populiacijos ir teritorijos dydis, gamtos ištekliai, ekonominis potencialas, karinės pajėgos“⁴¹. Visgi, siūlydamas materialiais ištekliais grindžiamą galios sampratą, Waltzas įvertino ir nematerialių elementų svarbą, galios ištekliais priskirdamas politinį valstybės stabilumą bei politines kompetencijas⁴².

Vienas galios kaip išteklių perspektyvos trūkumų yra tai, kad nei Waltzas, nei kiti neorealistas iki šiol nesukūrė visa apimančios formulės valstybių galiai matuoti⁴³. Galima manyti, jog materialių išteklių sąrašai suteikia pagrindą išmatuoti valstybės galią, o visas valstybes vertinant pagal tuos pačius kintamuosius galima sudaryti objektyvius valstybių reitingus. Vis dėlto akademikų pateikiami skirtingi galios išteklių sąrašai, pavyzdžiui, skirtumai tarp Morgenthau ir Mearsheimerio identifikuojamų galios išteklių, iškelia fundamentalią problemą: negalint nustatyti, kokie ištekliai objektyviausiai įvertina valstybių galią, galimas bet koks valstybių reitingas⁴⁴. Kita vertus, net jei materialių išteklių sąrašas tikslus vienu istoriniu laikotarpiu, galios išteklių svarba gali kisti bėgant laikui. Taigi mokslininkai nesuformavo pagrindimo, kaip nustatyti, kada konkretus išteklių sąrašas nebėra tinkamas valstybių galios vertinimui⁴⁵.

Kitas šios perspektyvos trūkumas – potencialios galios, išmatuojamos ištekliais, pavertimas į realizuojamą galią, išmatuojamą pasi-

⁴¹ Vytautas Isoda, *Europos Sąjungos švelniosios galios šaltiniai ir raiška plėtros procese* (daktaro disertacija, Vytauto Didžiojo universitetas, 2015), 25–26.

⁴² John S. Duffield, *Power Rules – the Evolution of NATO's Conventional Force Posture* (Stanford: Stanford University Press, 1995), 199.

⁴³ Isoda, *Europos Sąjungos švelniosios galios*, 25–26.

⁴⁴ William C. Wohlforth, *The Elusive Balance: Power and Perceptions During the Cold War* (Ithaca: Cornell University Press, 1993), 7.

⁴⁵ Hironaka, 45.

keitusiu veikėjų elgesiu⁴⁶. Jeffrey'o Harto teigimu, pirma, remiantis galios kaip išteklių perspektyva ne visada užtikrinama, kad veikėjai gali panaudoti išteklius, priklausančius jų kontrolei. Antra, kai kuriuos išteklius yra ypač sunku išmatuoti ir, trečia, skiriant daug dėmesio valstybės galiai, atitraukiamas dėmesys nuo nevalstybinių veikėjų, koalicijų ir kolektyvinių veiksmų tarpusavio priklausomybės⁴⁷. JAV kare Vietname neįgijo pranašumo remdamosi materialiais ištekliais – nebuvo įvertintas kontekstas, kuriame galia naudojama, nebuvo atsižvelgiama į trečiųjų šalių įtaką konfliktui bei asimetrinį ir daugiadimensį galios santykį. Tai, kad valstybė turi tam tikrų išteklių, nebūtinai reiškia, jog šie ištekliai gali būti naudojami konkrečiam tikslui pasiekti⁴⁸.

Stefano Guzzini teigimu, galios kaip išteklių šalininkai remiasi statišku valstybės galios aiškinimu, galią apibrėždami kaip tam tikrą materialių išteklių suminį rezultatą. Šios perspektyvos šalininkai neat-sižvelgia į galios kontekstą – saugumo aplinkos įtaką nustatant, kokie ištekliai yra tinkamiausi tam tikru metu ar tam tikroje situacijoje, pa-vyzdžiui, branduolinių ginklų turėjimas neužtikrina įtakos įgijimo pre-kybos srityje. Taigi vienas pagrindinių galios kaip išteklių perspektyvos trūkumų yra tai, kad neįvertinamas galios priklausymas nuo dviejų pusių santykio ir išteklių pritaikymas konkrečiai situacijai. Priešingai, galios kaip santykio prieigos šalininkai atmeta statišką „vienas dydis tinka visiems“ galios aiškinimą: išskaidydami galią į daugelį sudeda-mųjų dalių jie parodo, kaip galia gali būti naudojama skirtingose sri-tyse⁴⁹, o pati galia matoma kaip tam tikras priežastingumas, santykis, kuriame vienas veikėjas pakeičia kito veikėjo elgesį. Tad, nors vals-

⁴⁶ Joseph J. Nye, „The Changing Nature of World Power“, *Political Science Quarterly* 105, nr. 2 (1990): 177–192, 178.

⁴⁷ Jeffrey A. Hart, „Three Approaches to the Measurement of Power in International Relations“, *International Organization* 30, nr. 2 (1976): 289–305.

⁴⁸ Chris Brown, *Understanding International Relations* (Basingstoke: Palgrave Macmilan, 1997), 89.

⁴⁹ Stefano Guzzini, „Structural Power: The Limits of Neorealist Power Analysis“, *International Organization* 47, nr. 3 (1993): 443–478, 453, cituota iš *Power in World Politics*, sud. Felix Berenskoetter ir Michael J. Williams (London and New York: Routledge, 2007), 47–48.

tybių turimi materialūs ištekliai nėra santykiniai, tačiau pati galia yra santykinė – galios naudojimas susijęs su konkrečia situacija⁵⁰.

Greta realizmo ir neorealizmo mokyklų debatų valstybių galios klausimu išskirtinas neoklasikinis realizmas. Neoklasikinio realizmo atstovai (Randallas Schwelleris, Fareedas Zakaria, Williamas Wohlforthas) pateikia dar vieną alternatyvų aiškinimą. Įsitraukdami į debatus dėl galios kaip santykio ir galios kaip išteklių, neoklasikinio realizmo atstovai pritaria galios kaip išteklių apibrėžimui, į galios skaičiavimus įtraukdami materialius išteklius, tokius kaip valstybės bendrasis vidaus produktas, išlaidos gynybai, ginkluotųjų pajėgų dydis ir sudėtis, teritorijos dydis ir t. t. Kartu į galios skaičiavimus jie įtraukia įvairius nematerialius išteklius: nacionalinę moralę, lyderystę, diplomatijos kokybę ir pan.⁵¹ Neoklasikinio realizmo atstovai santykinę materialią valstybės galią laiko *primus inter pares*⁵², tačiau, skirtingai nei klasikinis realizmas ir neorealizmas, pabrėžia, kad „vidaus politika yra svarbus įsiterpiantis kintamasis“⁵³.

Neoklasikinio realizmo atstovų teigimu, vien tik valstybės materialių išteklių įvertinimas nesuteikia tinkamo pagrindo aiškinant valstybių elgesį užsienio politikoje. Materialūs ištekliai gali nulemti valstybių elgesį, tačiau šių išteklių įtaka gali būti netiesioginė ir kompleksinė dėl įsiterpiančių vieneto lygmens kintamųjų (angl. *unit-level variables*)⁵⁴. Vieneto lygmens kintamieji – tai valstybės vidaus kintamieji, kurie sąlygoja, ar ir kaip valstybės reaguoja į tarptautinės sistemos spaudimą (žr. 1 pav.)⁵⁵.

⁵⁰ Brown, *Understanding International Relations*, 89.

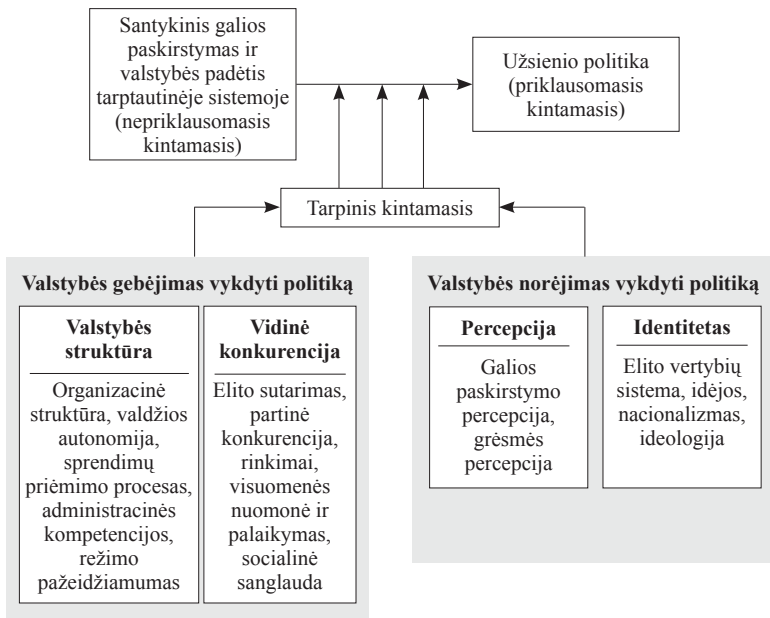
⁵¹ Steven E. Lobell et al., sud., *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy* (Cambridge: Cambridge University Press, 2009), 44.

⁵² Bjorn A. Lindemann, *Cross-Strait Relations and International Organizations* (Jahrhundert: Springer VS, Wiesbaden, 2014), 39.

⁵³ Stephen Walt, „The Enduring Relevance of the Realist Tradition“, in *Political Science: The State of the Discipline*, sud. Ira Katznelson ir Helen V. Milner (New York: Norton, 2002), 197–230, 211.

⁵⁴ Williams Berenskoetter, *Power in World Politics*, 58.

⁵⁵ Gideon Rose, „Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy“, *World Politics* 3 (1998): 144–177, cituota iš Lobell et al., *Neoclassical Realism*, 58.

1 pav. *Neoklasikinio realizmo kintamieji*⁵⁶

Neoklasikinio realizmo atstovai pateikia platų galimų kintamųjų spektrą, kartu susilaikydami nuo tikslaus nurodymo, kiek ir kokių kintamųjų tyrėjai turėtų naudoti analizuodami valstybių užsienio politiką. Tiesa, politinių lyderių suvokimo turinys laikomas svarbiu išsiterpiančiu kintamuoju nustatant valstybės santykinę galią, nes jie priima užsienio politikos sprendimus⁵⁷. Anot Zakaria'os, „politinis elitas, o ne valstybės yra pagrindiniai tarptautinių santykių dalyviai“⁵⁸. Politikos formuotojų saugumo aplinkos suvokimas, kaip išsiterpantis kintamasis, filtruoja tiek sisteminių veiksnių, tiek vidaus aplinkos įtaką politiniams sprendimams – dėl savo strateginės kultūros, politinių

⁵⁶ Šaltinis: sudaryta remiantis Lindemann, *Cross-Strait Relations*, 39.

⁵⁷ Jaewook Jung, „Making Constructive Realism? A Reassessment of the Role of Ideas in Realist Theory“, *The Korean Journal of International Studies* 12 (2014): 1–14, 13.

⁵⁸ Fared Zakaria, *From Wealth to Power. The Unusual Origins of America's World Role* (Princeton: Princeton University Press, 1998), 42.

interesų ir kitų aplinkybių politiniai lyderiai gali pasiūlyti ar remti skirtingas strategijas susiduriant su sisteminiu spaudimu. Sprendimai, racionalūs žvelgiant iš tarptautinės perspektyvos, gali būti neracionalūs žvelgiant iš valstybės vidaus perspektyvos⁵⁹. Įsiterpiančius kintamuosius galima sugrupuoti į dvi pagrindines kategorijas: a) valstybės gebėjimas vykdyti politiką, apimančią valstybės struktūrą ir vidinę konkurenciją ir b) valstybės norėjimas vykdyti politiką, apimančią suvokimą ir tapatybę⁶⁰.

Įsiterpiančių kintamųjų įtraukimas į galios skaičiavimus sudaro sąlygas atskirti potencialią ir faktinę valstybės galias, arba, kaip jas įvardija Zakaria – nacionalinę ir valdžios galias. Nacionalinė galia apima tradicinius materialius išteklius, identifikuotus klasikinių ir struktūrinių realistų, o valdžios galia įvardijama kaip vyriausybės gebėjimas išgauti nacionalinius išteklius, remiant vykdomą politiką, ir gebėjimas įgyvendinti keliamus tikslus. Vyriausybių galimybės iš visuomenės išgauti išteklius, kuriuos reikia panaudoti siekiant užsienio politikos tikslų, yra nevienodos. Valdžios galia apima „tą nacionalinės galios dalį, kurią vyriausybė gali išgauti savo tikslams ir [kuri] atspindi tai, kaip svarbiausi sprendimų priėmėjai gali lengvai pasiekti savo tikslus“ (žr. 2 pav.)⁶¹.

2 pav. Nacionalinės ir valdžios galių tarpusavio sąveika⁶²

⁵⁹ Paolo Rosa, *Neoclassical Realism and the Underdevelopment of China's Nuclear Doctrine* (Palgrave: Pivot, 2018), 40.

⁶⁰ Ibid., 39.

⁶¹ Zakaria, *From Wealth to Power*, 37–39.

⁶² Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Zakaria, 37–39.

Nacionalinė galia sudaro sąlygas nustatyti faktinę valstybės galią, nes apima valstybės turimus išteklius ir valdžios gebėjimą išgauti šiuos išteklius (valdžios galią)⁶³. Galios koncepcijos išskaidymas, atsižvelgiant tiek į vidaus, tiek į tarptautinius suvaržymus ir identifikuojant valstybei prieinamas elgesio galimybes, sukuria išsamesnį, integruotą požiūrį į galios analizę⁶⁴.

Atskirdami nacionalinę ir valdžios galias ir į galios aiškinimą įtraukdami vieneto lygmens kintamuosius, neoklasikinio realizmo atstovai atskleidžia išteklių išgavimo ir pavertimo į faktinę galią procesą, taip bent iš dalies išspręsdami galios konversijos problemą. Visgi, įtraukiant šiuos kintamuosius į galios analizę, apsunkinami galios apibrėžimo ir matavimo būdai⁶⁵. Viena vertus, neoklasikinio realizmo atstovai nėra pasiekę sutarimo, kurie vieneto lygmens kintamieji yra svarbiausi apibrėžiant valstybių elgesį, tad neoklasikinis realizmas kritikuojamas dėl materialių ir nematerialių išteklių įtraukimo *ad hoc* būdu⁶⁶. Kita vertus, kai kurių vieneto lygmens kintamųjų, tokių kaip ideologija ar kultūra, įtraukimas į galios analizę kelia problemų teorijos materialistinei logikai⁶⁷. Remiantis neoklasikiniu realizmu, nacionalizmas, ideologija ir kultūra yra įrankiai, kuriuos politinis elitas gali panaudoti įgyvendinant valstybės nacionalinius interesus. Tačiau, anot Jeffrey'o Taliaferro, ideologija gali veikti ir kaip kintamasis, slopinantis politinių lyderių gebėjimą išgauti valstybės išteklius⁶⁸. Šiuos elementus matant ne kaip priemones politinio elito rankose, o kaip įsiterpiančius kintamuosius, atveriamas kelias į kultūrinę analizę, galinčią nukrypti nuo realizmo materialistinės ontologijos⁶⁹.

⁶³ Berenskoetter ir Williams, 59.

⁶⁴ Michael Mastanduno et al., „Toward a Realist Theory of State Action“, *International Studies Quarterly* 33, nr. 4 (1989): 457–474, 471.

⁶⁵ Berenskoetter ir Williams, 59.

⁶⁶ Rose, „Neoclassical Realism“, 165.

⁶⁷ Michael C. Desch, „Culture Clash: Assessing the Importance of Ideas in Security Studies“, *International Security* 23, nr. 1 (1998): 141–170, 155.

⁶⁸ Jeffrey W. Taliaferro, „State Building for Future Wars: Neoclassical Realism and the Resource-Extractive State“, *Security Studies* 15, nr. 3 (2006), 464–495, 491–493.

⁶⁹ Stephen G. Brooks ir William C. Wohlforth, „Power, Globalization and the End of the Cold War“, *International Security* 25, nr. 3 (2000/2001): 5–53, taip pat Stefano Guzzini,

Taigi, remiantis galios debatais realizmo paradigmos kontekste, valstybės galią galima apibrėžti kaip materialius ir nematerialius valstybės išteklius, kurie, atsižvelgiant į saugumo aplinką, naudojami politinio elito, kuriant santykių tarp veikėjų. Toks galios aiškinimas grindžiamas galios kaip išteklių ir galios kaip santykio perspektyvų sinteze, paremta idėja, jog galia kaip ištekliai ir galia kaip santykis tarpusavyje glaudžiai susijusios: galios ištekliai – tiek materialūs, tiek nematerialūs – sukuria galios santykį. Toks galios aiškinimas pasirenkamas siekiant išvengti fundamentalių kiekvienos perspektyvos spragų, o derinimo pavyzdžių galima rasti ir kitų akademikų darbuose. Pavyzdžiui, Josephas S. Nye'as iš esmės perėmė realistinę galios sampratą – ypač jau aptartą galios kaip išteklių perspektyvą ir suderino su tarpusavio priklausomybe (angl. *interdependence*), kaip svarbiausia neoliberalizmo teorijos sąvoka⁷⁰.

2. Karinės galios aiškinimas taikant realizmo paradigmą

Realizmo paradigmos kontekste karinės galios aiškinimo problematika daugeliu aspektų panaši į valstybės galios aiškinimo problematiką. Realizmo ir neorealizmo teorijos išryškina materialių elementų – ginkluotės, žmoniškųjų išteklių, gynybai skirto valstybės biudžeto dalies ir pažangių karinių technologijų svarbą apibrėžiant karinę galią⁷¹. Valstybės fizinė ir ekonominė bazė traktuojama kaip karinės galios rezervas arba potencialus valstybės pajėgumas (angl. *potential capability*), karo atveju mobilizuojamas ir konvertuojamas į faktinį pajėgumą (angl. *actual capability*)⁷². Matuojant karinę galią įprastai vertinamos esamos karinės pajėgos, o vienas dažniausiai naudojamų

„The Enduring Dilemmas of Realism in International Relations“, *European Journal of International Relations* 10, nr. 4 (2004): 533–568, taip pat Jeffrey W. Legro ir Andrew Moravcsik, „Is Anybody Still a Realist?“, *International Security* 24, nr. 2 (1999): 5–55.

⁷⁰ Vytautas Isoda, *Europos Sąjungos švelniosios galios*, 27.

⁷¹ Raitasalo, 98–99.

⁷² Janice B. Mattern, „Why ‘Soft Power’ Isn’t So Soft: Representational Force and the Sociolinguistic Construction of Attraction in World Politics“, *Millennium: Journal of International Studies* 33, nr. 3 (2005): 583–612.

kiekybinių karinės galios matavimo būdų yra nacionalinių pajėgumų rodiklis, apimantis šešis kriterijus – išlaidas kariuomenei, karinio personalo dydį, energijos suvartojimą, geležies ir plieno gamybą, miesto ir bendrą valstybės gyventojų santykį⁷³. Toks karinės galios supratimas yra istorinės raidos padarinys: konfliktų kupiname pasaulyje vienintelis būdas stiprinti valstybės galią, tai – remtis materialiais ištekliais grindžiamu karinės galios didinimu⁷⁴.

Visgi pavieniai materialūs rodikliai, pavyzdžiui, ginkluoto personalo skaičius arba ginkluotės kiekis, kritikuojami kaip neatspindintys karinės galios kompleksiskumo, kaip ir vienu ar keliais rodikliais neįmanoma įvertinti valstybės galios. Žinoma, negalima nuvertinti materialių išteklių svarbos. Pavieniai kiekybiniai rodikliai yra naudingi reitinguojant valstybes tam tikrais karinių pajėgumų aspektais, tačiau jie atspindi tik ribotus valstybių karinės galios skirtumus. Besikeičianti saugumo ir tarptautinių operacijų aplinka, karinės grėsmės ir aljansai taip pat daro įtaką karinei galiai⁷⁵, todėl nemaža dalis mokslininkų pabrėžia materialiais ištekliais grindžiamų karinės galios matavimo būdų apribojimus nuspėjant ar aiškinant karinių veiksmų rezultatus.

Pavyzdžiui, nacionalinių pajėgumų rodiklis kritikuojamas kaip nesuteikiantis pagrindo nustatyti, kodėl nevalstybiniai veikėjai, pavyzdžiui, teroristinės organizacijos, tokios kaip „Al-Qaeda“ ar „Islamo valstybė“, generuoja efektyvią karinę galią, neturėdamos pakankamai materialių išteklių. Metodologijos, vertinančios išimtinai materialius karinius pajėgumus, nėra tinkamos ir analizuojant, kodėl stipresni tarptautinių santykių veikėjai pralaimi karus ar susiduria su sunkumais įveikdami gerokai silpnesnius priešininkus, pavyzdžiui, JAV, kovodamos Afganistane su lengvaisiais ginklais

⁷³ David J. Singer, „Reconstructing the Correlates of War Dataset on Material Capabilities of States, 1816–1985“, *International Interactions* 14, nr. 2 (1988): 115–132.

⁷⁴ Raitasalo, 98–99.

⁷⁵ Ashley J. Tellis et al., *Measuring National Power in the Postindustrial Age* (Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2000), 134–135.

ginkluotais sukilėliais⁷⁶. Remiantis Biddle'o atliktu tyrimu, materialūs karinės galios ištekliai – bendrasis vidaus produktas, populiacijos dydis, žmogiškieji ištekliai, išlaidos kariuomenei – nebuvo pakankami rodikliai numatant daugiau nei 60 proc. karinių konfliktų rezultatų, todėl „standartinės karinės galios matavimo priemonės, kurių pagrindas yra materialūs ištekliai, iš tikrųjų nėra geresnės už monetos metimą prognozuojant karinius rezultatus⁷⁷. <...> [Ir net] monetos metimas sukurtų didesnę – 50 proc. tikimybę nuspėti karo rezultatus“⁷⁸. Galima teigti, jog karinės galios aiškinimas remiantis išimtinai materialių išteklių baze įvertina tik gana statiškus rodiklius ir tai suponuoja mintį, jog galios kaip išteklių perspektyva, plėtojama dalies klasikinio realizmo ir ypač neorealizmo atstovų darbuose, kurie išimtinai materialius galios išteklius mato kaip svarbiausią valstybės galios elementą⁷⁹, yra nepakankama galios ir, konkrečiai, karinės galios aiškinimui.

Žvelgiant į skirtingas tarptautinių santykių tradicijas, galima manyti, jog realizmo paradigma sutelkia dėmesį į materialių išteklių mobilizavimo aspektus, išteklių konvertavimą, galios formavimą ir įgyvendinimą, o konstruktyvizmas – į nematerialius karinės galios aspektus, tokius kaip nacionalinė valia, galios generavimas (angl. *force generation*), lyderystė⁸⁰. Visgi nematerialių išteklių įtraukimas į karinės galios aiškinimą nėra išimtinai konstruktyvizmo prerogatyva – net ir materialiams karinės galios ištekliams prioritetą teikiantys akademikai, pavyzdžiui, Waltzas, sutinka, kad materialūs ištekliai, nors ir turi didelę įtaką rezultatams, tačiau kariuomenės įgūdžiai taip

⁷⁶ Žr. Arreguín-Toft, *How the Weak Win Wars*, 97, taip pat Biddle, *Military Power*, 20–23, taip pat Stam, *Win, Lose, or Draw*, 73, taip pat Scott D. Bennett ir Allan C. Stam, „The Declining Advantages of Democracy: A Combined Model of War Outcomes and Duration“, *Journal of Conflict Resolution* 42, nr. 3 (1998): 344–366, taip pat Sullivan, „War Aims and War Outcomes“, 496–524.

⁷⁷ Biddle, *Military Power*, 2.

⁷⁸ *Ibid.*, 21.

⁷⁹ Ambrosetti, 1–19, 5–6.

⁸⁰ Thomas Ward, *The Ethics of Destruction* (Ithaca: Cornell University Press, 2001), 48–58, cituota iš Gentry, *How Wars Are Won and Lost*, 11–15.

pat gali daryti įtaką karinei galiai⁸¹. Toks požiūris būdingas daliai realizmo tradicijos atstovų: dar Morgenthau pažymėjo, jog „nuo šiuolaikinės valstybės sistemos atsiradimo penkioliktame amžiuje nė vienai tautai nepavyko primesti savo valios kitai pasaulio daliai remiantis išimtinai materialia galia“⁸². Taigi „Morgenthau nesivadovavo tiesmuka materialistine galios samprata. <...> Siekiant išlaikyti tarptautinės sistemos stabilumą, pasiekti taiką ir saugumą, mechaninio galių pasiskirstymo neužtenka“⁸³.

Neoklasikinio realisto Colino S. Gray'aus išvalgos labiausiai sumažino atotrūkį tarp realizmo ir konstruktyvizmo. Gray'aus teigimu, „valstybių elgesys priklauso ne tik nuo materialijų veiksmų, žmonių požiūriui į karą ir strategiją svarią įtaką daro ir kultūrinė dimensija“⁸⁴. Kitaip tariant, šiuolaikinių karų analizėje realizmas ir konstruktyvizmas ne prieštarauja vienas kitam, o vienas kitą papildo⁸⁵, o neoklasikinis realizmas sumažina šią takoskyrą, sudarydamas sąlygas susieti galios kaip santykio ir galios kaip išteklių perspektyvas. Neoklasikinio realizmo atstovai pabrėžia tiek materialijų, tiek nematerialijų išteklių svarbą valstybių elgesiui tarptautinėje sistemoje⁸⁶, todėl šios perspektyvos taikymas aiškinant karinę galią sudaro sąlygas įtraukti nematerialius išteklius į karinės galios analizę nenukrypstant nuo materialistinės realizmo ontologijos⁸⁷.

Kartu neoklasikinio realizmo atstovams svarbu ne tik kariuomenės ištekliai, bet ir politikos formuotojų suvokimo turinys, santykiečiai

⁸¹ Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics* (New York: Random House, 1979), 131.

⁸² Hans J. Morgenthau, *Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace* (ketvirtas leidimas, New York: Knopf, New York, 1967), 156–158.

⁸³ Dovilė Jakniūnaitė, „Tragiška politikos vizija pagal Hansą Morgenthau“, in Morgenthau, *Politika tarp valstybių*, 14.

⁸⁴ Colin S. Gray, „Strategic Culture as Context: The First Generation of Theory Strikes Back“, *Review of International Studies* 25, nr. 1 (1999): 58–59, 49–69, cituota iš Nor-tauntas Statkus ir Kęstutis Paulauskas, *Tarp geopolitikos ir postmoderno: kur link sukti Lietuvos užsienio politikai?* (Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademi-ja, 2008), 11.

⁸⁵ Gentry, 11–15.

⁸⁶ Statkus ir Paulauskas, *Tarp geopolitikos ir postmoderno*, 11.

⁸⁷ Lobell, 54.

tarp valstybės ir visuomenės ir kt. veiksniai⁸⁸. Teorijos taikymas, pasitelkiant įsiterpiančius kintamuosius, pavyzdžiui, politinio elito suvokimo turinį, leidžia iliustruoti išteklių išgavimo ir pavertimo į faktinę karinę galią procesą⁸⁹. Kitaip tariant, neoklasikinio realizmo teoriją taikant karinės galios analizei sudaromos prielaidos atskirti karinės galios potencialą nuo faktinės karinės galios. Valstybė gali aprūpinti savo kariuomenę dideliais finansiniais ar žmogiškaisiais išteklių, tačiau išteklių išgavimo procesas gali būti neefektyvus, todėl karinė galia yra kariuomenei suteiktų išteklių ir jos pajėgumo šiuos išteklius paversti karine galia rezultatas⁹⁰.

Nepaisant neoklasikinio realizmo galimo pranašumo atskleidžiant karinės galios kompleksiskumą, tikslinga diskutuoti ir apie nematerialių išteklių įtraukimo į karinės galios aiškinimą problematiką, ypač atkreipiant dėmesį į ankstesniame skyriuje pateikiamas išvagas, jog nematerialių išteklių įtraukimas į galios aiškinimą *ad hoc* būdu pretenduoja jį gerokai išplėsti, paverčiant sunkiai išmatuojamu rodikliu. Tikslinga atskleisti ir neoklasikinio realizmo taikymo karinės galios aiškinimui galimybes – teorija įprastai taikoma užsienio politikos sprendimų priėmimo analizei. Bandymai pritaikyti neoklasikinio realizmo teoriją karinės galios aiškinimui, nors ir nėra nauji, tačiau vis dar plėtojami. Pavyzdžiui, Paolo’as Rosas šią teoriją taiko karinių doktrinų analizei⁹¹, o Stephenas Lobell’as ir kolegės pabrėžia, kad ateityje neoklasikinio realizmo tyrimai turėtų sudaryti sąlygas atskleisti, kaip valstybės transformuoja savo materialius ir žmogiškuosius išteklius kurdamos karinę galią⁹². Taigi teorija iki šiol ribotai taikoma karinės galios aiškinimui.

⁸⁸ Schmidt, „Realism and Facets of Power“, in *Power in World Politics*, 43–63, 49.

⁸⁹ Tom Dyson, *Neoclassical Realism and Defence Reform in Post-Cold War Europe* (London: Palgrave Macmillan, 2010), 123.

⁹⁰ Tellis, *Measuring National Power*, 134–135.

⁹¹ Rosa, 60.

⁹² Lobell, 293.

2.1. Nematerialių išteklių įtraukimo į karinės galios aiškinimą problematika

Realizmo paradigmos kontekste nematerialių išteklių įtraukimas į karinės galios aiškinimą neretai ignoruojamas dėl kelių priežasčių. Viena vertus, paprasčiau daryti prielaidą, kad valstybės naudoja savo materialius išteklius optimaliai. Remiantis šia logika, materialūs ištekliai tampa vieninteliu svarbiu karinę galią apibrėžiančiu kintamuoju⁹³. Morgenthau ir Knorras savo darbuose užsiminė apie strategiją, kaip karinės galios elementą, tačiau daugiausia dėmesio skyrė karinę galią sudarančių materialių išteklių kiekybiniam vertinimui⁹⁴. Antra vertus, nematerialių išteklių įtraukimas į karinės galios aiškinimą didina karinės galios išmatavimo problemišumą. Johnas S. Duffieldas pabrėžia, jog „sunku ar net neįmanoma išmatuoti nematerialių veiksnių įtakos [karinei galiai], todėl, siekiant realizmo teorijas pritaikyti praktikoje, nematerialūs galios veiksniai nustumiami į šoną“⁹⁵. Net ir reikšmingus materialius išteklius, tokius kaip priešo kariuomenės dydis ar branduolinių ginklų skaičius, yra sudėtinga apskaičiuoti, o nematerialūs elementai dar sunkiau įvertinami⁹⁶.

Nematerialių išteklių įtraukimas į karinės galios analizę iškelia ir probleminį klausimą: kiek ir kokių nematerialių išteklių gali būti įtraukiama į karinės galios aiškinimą. Neoklasikinio realizmo atstovai pateikia platų galimų įsiterpiančių kintamųjų spektrą, susilaikydami nuo tikslaus nurodymo, kiek ir kokių kintamųjų tyrėjai turėtų naudoti analizuodami karinę galią⁹⁷. Verta pažymėti, jog karinės galios analizei skirti moksliniai tyrimai įprastai orientuoti ne į platų nematerialių elementų svarbos aiškinant karinę galią pagrindimą, bet į pavienių

⁹³ Charles L. Glaser ir Chaim Kaufmann, „What is the Offense-Defense Balance and Can We Measure it?“, *International Security* 22, nr. 4 (1998): 44–82, 55–57.

⁹⁴ Chiara Ruffa, *Imagining War and Keeping Peace? European Military Cultures in a non ESDP Peacekeeping Operation: The Case of UNIFIL* (European University Institute, 2008), 6–8.

⁹⁵ Duffield, *Power Rules*, 13.

⁹⁶ Hironaka, 44–46.

⁹⁷ Lobell, 44.

elementų analizę. Pavyzdžiui, Risa A. Brooks ir Elizabeth A. Stanley išskiria karių mokymų, visuomenių, kultūrų, politinių struktūrų ir globalios aplinkos įtaką karinei galiai ir jos efektyvumui⁹⁸, Trevoras N. Dupuy – kariuomenės moralės, lyderystės, mokymų svarbą⁹⁹, Danas Reiteris ir Allanas C. Stamas, taip pat Michaelis C. Deschas – demokratijos¹⁰⁰, Barry'is R. Posenas – nacionalizmo¹⁰¹, Stephenas Rosenas – kultūrinių ir socialinių veiksnių svarbą¹⁰². Platesni nematerialių išteklių karinės galios struktūroje tyrimai ir ypač tyrimai, apibendrinantys pavienių nematerialių išteklių svarbos pagrindimą aiškinant karinę galią, vis dar yra aktuali tolesnių tyrimų ir diskusijų kryptis.

Visgi nematerialių išteklių įtraukimas į karinės galios aiškinimą turi ir neabejotiną pranašumą – sudaro sąlygas atskleisti karinės galios kompleksiskumą. Po Šaltojo karo Vakarų valstybėse itin išplėstas karinių operacijų spektras, apimantis branduolinių atgrasymą ir aukšto intensyvumo kovas kartu su karinėmis operacijomis, kitokiomis nei karas (angl. *Military Operations Other Than War*, trump. *MOOTW*), humanitarinės pagalbos operacijomis (angl. *humanitarian assistance*) ir pagalbą kritinių nelaimių metu (angl. *disaster relief*)¹⁰³. Sparčiai keitėsi ir grėsmių pobūdis – konvencinius konfliktus ėmė keisti asimetriniai konfliktai, sukilimai ir terorizmas¹⁰⁴, o NATO ir JAV karinių operacijų Irake ir Afganistane problemos dar labiau aktualizavo nematerialių karinės galios išteklių svarbą. Materialiais ištekliais grindžiamas karinis pranašumas nebuvo pakankamas šiuose konfliktuose, ypač bandant taikyti „vienas dydis tinka viskam“ kari-

⁹⁸ Žr. Brooks ir Stanley, 12.

⁹⁹ Žr. Dupuy, *Numbers, Predictions, and War*.

¹⁰⁰ Žr. Reiter ir Stam, *Democracies at War*, taip pat Desch, „Democracy and Victory“.

¹⁰¹ Žr. Barry R. Posen, „Nationalism, the Mass Army, and Military Power“, *International Security* 18, nr. 2 (Fall, 1993): 80–124.

¹⁰² Žr. Rosen, *Societies and Military Power*.

¹⁰³ Dorman, *The Changing Face of Military Power*, 6–8.

¹⁰⁴ William D. Wunderle, *Through the Lens of Cultural Awareness: A Primer for US Armed Forces Deploying to Arab and Middle Eastern Countries* (Fort Leavenworth, Washington: Combat Studies Institute Press, 2006), 87.

nės galios modelį, paremtą statistiku materialių išteklių sąrašu, tačiau neatsižvelgiant į kontekstą, kuriame naudojama karinė galia.

Atsižvelgiant į šias prielaidas, galima suabejoti mokslininkų siekiu sudaryti nekintančius karinės galios išteklių sąrašus¹⁰⁵, o tai savo ruožtu verčia abejoti, ar įmanomas vienas karinės galios apibrėžimas. Kaip minėta, galios kaip išteklių perspektyva yra kritikuojama dėl to, kad nei Waltzas, nei kiti neorealistas iki šiol nesukūrė visa apimančios formulės valstybių galiai matuoti¹⁰⁶, todėl galimas bet koks valstybių reitingas¹⁰⁷. Analogiška kritika gali būti taikoma ir karinės galios aiškinimui – besikeičianti saugumo aplinka keičia kariuomenių vykdomas užduotis, taigi kinta ir karinę galią sudarantys ištekliai.

Tikslinga diskutuoti ne tik kiek ir kokių materialių ir nematerialių išteklių turi būti įtraukiama į karinės galios aiškinimą, bet ir šiuos išteklius diferencijuoti, atsižvelgiant į kontekstą, kuriame naudojama karinė galia. Pavyzdžiui, diferencijuojant aukšto, vidutinio ir žemo intensyvumo konfliktus. Tiesioginiai kariniai veiksmai šiuolaikinių karinių konfliktų kontekste yra sąlyginai nedidelė kariuomenės įgyvendinamų veiklų dalis¹⁰⁸. Didėjant asimetriniams, žemo intensyvumo konfliktams, kuriuos dažniausiai sukelia nacionalistiniai, etniniai, religiniai ir kultūriniai veiksniai¹⁰⁹, karinės galios aiškinimas tampa neatsiejamas nuo to, kam, kada ir prieš ką karinė galia yra naudojama.

¹⁰⁵ Žr. Raitasalo, 45–47, taip pat Mearsheimer, *Conventional Deterrence*, 172, taip pat John J. Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics* (New York: W.W. Norton and Company, 2001), 7.

¹⁰⁶ Isoda, *Europos Sąjungos švelniosios galios*, 25–26.

¹⁰⁷ Wohlforth, „Power, Globalization and the End“, 7.

¹⁰⁸ Žr. Harry R. Yarger, sud., *Short of General War: Perspectives on the Use of Military Power in the 21st Century* (United States: Strategic Studies Institute, Department of The Army, 2015).

¹⁰⁹ Žr. Herfried Munkler, „What is Really New About the New Wars? A Reply to the Critics“, in *On New Wars*, sud. John A. Olsen (Oslo: Norwegian Institute for Defence Studies, 2007), 67–82, taip pat Mary Kaldor, *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era* (DehraDun: Natraj, 2005), taip pat Herfried Munkler, *The New Wars* (Cambridge: Polity Press, 2005).

2.2. *Alternatyvus karinės galios aiškinimas realizmo paradigmos kontekste*

Moksliniuose tyrimuose dažnai akcentuojama saugumo aplinkos įtaka karinei galiai, o šios išvalgos atsispindi ir šiandieninėse NATO ir NATO valstybių narių karinėse doktrinos. Pastarosiose išryškinama išteklių pritaikymo esamai saugumo aplinkai svarba. Pavyzdžiui, 2016 m. NATO sąjungininkų jungtiniame sausumos operacijų standarte AJP-3.2 teigiama, jog „karinė galia atspindi valstybės turimą galią tam tikru metu, kuri atsiranda dėl galios generavimo proceso <...>“¹¹⁰. Jungtinės Karalystės doktrinoje pabrėžiama, kad „vertindami situaciją mūsų vadai turi suprasti kontekstą, kuriame taiko karinę galią“¹¹¹, o Jungtinės Karalystės kariuomenės sausumos operacijų doktrinoje akcentuojama, kad karinė galia yra sąlyginė, ne absoliuti koncepcija: „[k]arinės pajėgos gali būti vertinamos kaip turinčios didelę, subalansuotą (materialią) karinę galią, tačiau karinė galia, tinkama konvenciniam karui, gali būti netinkama kitokioms kariuomenės užduotims.“¹¹² Kitų NATO valstybių karinėse doktrinos nėra atskirai išskiriama saugumo aplinkos įtaka karinei galiai, tačiau pabrėžiama, jog karinės doktrinos ir karo teorijos yra priemonė, padedanti pritaikyti karinę galią esamai saugumo aplinkai¹¹³. Taigi karinė galia priklauso ne tik nuo valstybės turimų išteklių, bet ir šių išteklių panaudojimo būdų.

Saugumo studijų literatūroje dažnai pabrėžiama, jog karinės galios materialių išteklių panaudojimą daugiausia lemia karinės strate-

¹¹⁰ NATO Standard AJP-3.2, *Allied Joint Doctrine for Land Operations* (Edition A, Version 1, NATO Standardization Office, 2016), 2–13.

¹¹¹ *United Kingdom Defence Doctrine* (Wiltshire: The Development, Concepts and Doctrine Centre, penktas leidimas, 2014), 27.

¹¹² United Kingdom Army Doctrine Publication AC 71940, *Land Operations* (Wiltshire: Land Warfare Development Centre, 2017), 3–2.

¹¹³ Canadian Forces Joint Publication, *Canadian Military Doctrine* (Ottawa: Chief of the Defence Staff, 2009), taip pat *Slovenia Military Doctrine* (Bratislava: Doctrine, Development, Education and Training Command, 2006), taip pat *Netherlands Defence Doctrine* (Hague: Netherlands Ministry of Defence, 2013).

gijos ir doktrinos¹¹⁴, plačiaja prasme apibrėžiamos kaip „institucionalizuotas tikėjimas tuo, kas veikia kare ir karinėse operacijose“¹¹⁵. Strategija, kurią taiko kariuomenė, gali padėti arba pakenkti karinės galios materialių išteklių panaudojimui¹¹⁶. Karinės doktrinos formuojamos atsižvelgiant į grėsmių suvokimą¹¹⁷ ir įvardijamos kaip materialius karinius išteklius reguliuojanti priemonė: doktrinos nurodoma, kaip valstybė karo metu naudos savo kariuomenę, kokios rūšies karinėms operacijoms bus teikiama pirmenybė ir pan.¹¹⁸ Materialių išteklių panaudojimo svarbos išpopuliarėjimas aiškinant karinę galią neretai siejamas su Biddle'o pajėgų panaudojimo teorija, kurioje karinė galia yra įvardijama kaip „produktas, kaip valstybės naudoja savo materialius išteklius“¹¹⁹, tačiau Biddle'as anaip tol nėra tokio karinės galios aiškinimo pradininkas. Vienas pirmųjų pajėgų panaudojimo įtraukimo į karinės galios aiškinimą šalininkų buvo Richardas McMurry'is, analizavęs skirtingų veikėjų elgesį ir šio elgesio įtaką kariniam efektyvumui JAV pilietinio karo metu¹²⁰.

Realizmo atstovų susidomėjimą karinių doktrinų įtaka materialių karinės galios išteklių panaudojimui geriausiai atspindi Barry'io Poseno knyga „Karinės doktrinos šaltiniai: Prancūzija, Britanija ir Vokietija tarp pasaulinių karų“ (angl. *The Sources of Military Doctrine: France, Britain, and Germany Between the World Wars*). Posenas nurodo, jog karinė doktrina skirta valstybės prioritetų išdėstymui ir kariuomenės struktūros bei panaudojimo išdėstymui pagal svarbą bei

¹¹⁴ Žr. Gow, „The New Clausewitz?, 1151–1170, taip pat Rotte ir Schmidt, 175–192, taip pat Arreguín-Toft, taip pat Stam, *Win, Lose, or Draw*.

¹¹⁵ Harald Hoiback, „The Anatomy of Doctrine and Ways to Keep it Fit“, *Journal of Strategic Studies* 39, nr. 2 (2016): 185–197, 187.

¹¹⁶ Žr. Stam, *Win, Lose, or Draw*, taip pat Arreguín-Toft, taip pat Lyall ir Wilson.

¹¹⁷ Ka Po Ng, *Interpreting China's Military Power: Doctrine Makes Readiness* (London and New York: Routledge, 2004), 6.

¹¹⁸ Andrew A. Gallo, *Understanding Military Doctrinal Change During Peacetime* (daktaro disertacija, Columbia University, 2018), 10.

¹¹⁹ Biddle, *Military Power*, 192.

¹²⁰ Richard McMurry, *Two Great Rebel Armies* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1989), 117.

surašymui¹²¹. Prioritetų išdėstymas leidžia sinchronizuoti skirtingų rūšių karines pajėgas (sausumos, jūros ir oro), pavaldžias tai pačiai valstybei. Kartu prioriteto įtraukimas į apibrėžimą – tai pripažinimas, kad karinė doktrina yra organizacijos interesų rezultatas. Struktūros ir panaudojimo nustatymas sudaro sąlygas surasti balansą tarp valstybei kylančių grėsmių ir turimų išteklių: grėsmių gali būti daug, o ištekliai beveik visada yra riboti¹²².

Greta Poseno teorinių išvalgų taip pat išskirtinas gynybos ir puolimo balanso atstovo Biddle'o atliktas tyrimas, tapęs atsaku į strateginių studijų priklausomybę nuo kiekybinių karinės galios matavimo būdų. Tyrimo objektu pasirinkęs vidutinio ir aukšto intensyvumo konfliktus ir atsiribojęs nuo žemo intensyvumo konfliktų bei globalių konfliktų, apimančių masinio naikinimo ginklų naudojimą, Biddle'as analizavo, kaip konvencinėse karinėse operacijose skirtingas materialių išteklių panaudojimas keičia mūšio rezultatus¹²³. Tyrimu jis patvirtino, kad „doktrinos ir taktikos, kuriomis remdamosi kariuomenės naudoja savo materialą mūšio lauke, yra pagrindinis karinę galią lemiantis veiksnys“¹²⁴. Nors Biddle'as neatsiribojo nuo materialių išteklių svarbos aiškinant karinę galią, tačiau pažymėjo, kad „santykinė ekonominė, demografinė ar pramoninė galia svarbi tik tada, kai ją galima panaudoti pasitelkiant jėgos panaudojimą“¹²⁵. Be to, atkreipė dėmesį, kad „daugiau nei amžių kariuomenės reaguodavo į pokyčius karyboje plėtodamos doktrinas“¹²⁶.

Karinių doktrinų ir strategijų svarba karinės galios aiškinimui karo studijų kontekste nėra nauja: dar Carlas von Clausewitzas pabrėžė, jog „pajėgų panaudojimas suteikia daugiau galimybių ilgalaikeje perspektyvoje suprasti karą nei laikinas skaitmeninis pranašumas. <...> Skaitmeninis [kariuomenės] pranašumas yra materialus

¹²¹ Posen, *The Sources of Military Doctrine*, 13.

¹²² Gallo, *Understanding Military Doctrinal Change*, 31–32.

¹²³ Eliot O. Cohen, „Stephen Biddle on Military Power“, *The Journal of Strategic Studies* 28, nr. 3 (2005): 413–424, 414–415.

¹²⁴ Biddle, *Military Power*, 2.

¹²⁵ *Ibid.*, 3.

¹²⁶ *Ibid.*, 197.

veiksny, kuris buvo pasirinktas iš visų elementų, sudarančių pergalę [apskaičiavimui], nes, <...> gali būti pritaikytas matematiniais skaičiavimams. <...> Išskelti skaitmeninį pranašumą kaip vienintelį veiksnį ir [karinės galios] skaičiavimus atriboti nuo karo meno paslapčių reiškia supaprastinti karą, o toks karo supaprastinimas neatsilaikytų net akimirkos prieš gyvenimo realijas¹²⁷. Johnas Frederickas Charlesas Fulleris taip pat atkreipė dėmesį, jog karinės doktrinos yra įrankis, padedantis karinei organizacijai prisitaikyti prie saugumo aplinkos kaitos, karines doktrinas apibrėždamas kaip „pagrindinę idėją, kaip tam tikru metu, atsižvelgdama į strategines aplinkybes, veikia kariuomenė“¹²⁸.

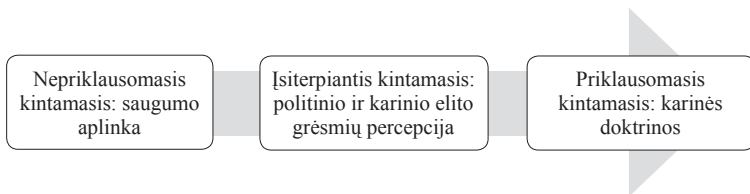
Karinių doktrinų įtaką reguliuojant materialių išteklių panaudojimą galima sugretinti su neoklasikinio realizmo atstovo Zakaria'os siūlymu atskirti nacionalinę ir valdžios galias per išteklių išgavimo procesą, šias išvalgas perkelti į karinės galios aiškinimą. Tiek Biddle'o, tiek kitų tarptautinių santykių analitikų išryškinama ypatinga karinių doktrinų – nematerialaus karinės galios elemento – svarba greta materialių karinės galios išteklių suponuojama mintį, jog karinės doktrinos yra priemonė, kurią pasitelkiant potenciali karinė galia paverčiama į faktinę karinę galią. Šiuo aspektu pajėgų panaudojimo teorija atspindi neoklasikinio realizmo išvalgas: karinės galios potencialas – turimi materialūs karinės galios ištekliai, pasitelkiant karines doktrinas, pritaikomas esamai saugumo aplinkai, – paverčiamas į faktinę karinę galią. Viena silpnųjų Biddle'o pajėgų panaudojimo teorijos vietų yra tai, kad joje neatskleidžiamas procesas, kaip karinės doktrinos keičia karinės galios struktūrą, tačiau užpildyti šią spragą padeda neoklasikinio realizmo teorija, kurią taikant į karinės galios aiškinimą įtraukiami vieneto lygmens kintamieji, sudarantys sąlygas atskleisti, kaip valstybės transformuoja savo materialius ir nematerialius išteklius formuodamos karinę galią¹²⁹.

¹²⁷ Carl von Clausewitz, *On War* (New York: Alfred A. Knopf, 1993), 134–135.

¹²⁸ John Frederick Charles Fuller, *The Foundation of the Science of War* (Military Bookshop, 2012), 30.

¹²⁹ Lobell, 293.

Remiantis realizmo paradigma grindžiamu aiškinimu, valstybės veikia anarchinėje sistemoje, skatinančioje maksimizuoti galią siekiant išgyventi, o karinės doktrinos yra tarptautinės sistemos įtakos pasekmė – suvokdami besikeičiantį grėsmių pobūdį ar besikeičiantį karinių pajėgumų balansą, politiniai lyderiai ištraukia į karinių inovacijų kūrimą¹³⁰. Aukščiausieji sprendimus priimančios asmenys turi aukšto lygio savarankiškumą verčiant grėsmes iš tarptautinės saugumo aplinkos į pokyčius karinėse doktrinose^{131, 132}. Teorinės prielaidos vizualizuojamos 3 pav. pateikiamoje schemoje.

3 pav. *Teorinis saugumo aplinkos ir karinės galios sąveikos modelis*¹³³

Išlaikant pagrindines neoklasikinio realizmo idėjas, kad perdavimo mechanizmas tarp sisteminio lygmens ir valstybės vidaus politikos sprendimų nėra tiesioginis, galima teigti, jog jų tarpusavio ryšys priklauso nuo įsiterpiančio kintamojo – karinio ir politinio elito saugumo aplinkos suvokimo. Reikia pažymėti, kad neoklasikinio realizmo atstovai akcentuoja tik politinio elito suvokimo turinį, tačiau teorijos taikymo sritį perkeliant iš užsienio politikos analizės į karinės galios aiškinimo kontekstą, tikslinga išplėsti veikėjų, kurių

¹³⁰ Barry R. Posen, „Foreword: Military Doctrine and the Management of Uncertainty“, *Journal of Strategic Studies* 39, nr. 2 (2016): 159–173, 159.

¹³¹ *Ibid.*, 111.

¹³² Straipsnyje aptariama sisteminio lygmens įtaka karinei galiai. Neoklasikinio realizmo atstovas Paolo’as Rosas pažymi, jog karinių doktrinų kaitai įtaką daro ne tik tarptautinė saugumo aplinka, bet ir karinės organizacijos interesai ir subkultūros, politikos formuotojų suvokimas apie karą ir tarptautinę politiką (Rosa, 25), todėl neatmetama galimybė, kad politinio ir karinio elito saugumo aplinkos suvokimui įtaką daro ir valstybės vidaus veiksniai ar asmeninės politinio ir karinio elito nuostatos.

¹³³ Sudaryta autorės.

saugumo aplinkos suvokimo turinys daro įtaką karinių doktrinų formavimui, grupes. Toks perspektyvų derinimas gali būti grindžiamas moksliniais debatais tarp Poseno ir Roseno: politinio ir karinio elito saugumo aplinkos suvokimo turinio analizės derinimas suteikia pagrindą detaliau atskleisti saugumo aplinkos ir karinės galios sąveiką¹³⁴. Hibridinių modelių naudojimas aiškinant karinių doktrinų kaitos priežastis nėra naujas, pavyzdžiui, Braddo Hayeso ir Douglaso Smitho hibridinis modelis įima Roseno ir Poseno išvalgas tiriant tiek karių, tiek civilių (politinių lyderių) įtaką karinėms inovacijoms ir taip suteikiant daugiau aiškinamosios galios karinių doktrinų kaitos priežastims. Hayesas ir Smithas savo tyrime daro išvadą, kad nei Poseno, nei Roseno teorijos nėra išskirtinai dominuojančios, todėl tiek civiliai (politiniai lyderiai), tiek kariai daro didelę įtaką karinių doktrinų kaitai¹³⁵.

Remiantis neoklasikinio realizmo teorinėmis prielaidomis ir pajėgų panaudojimo elemento įtraukimu, galima teigti, jog materialių karinės galios išteklių panaudojimo būdai priklauso nuo politinio ir karinio elito saugumo aplinkos suvokimo turinio. Keisdami karybos koncepcijas jie diegia karines inovacijas, o karinės doktrinos yra galios konversijos priemonė – per jas perteikiamas saugumo aplinkos suvokimo turinys ir keičiama karinės galios struktūra. Remiantis šiomis išvalgomis, politinio ir karinio elito išsitraukimas į karinių doktrinų pokyčius (reguliuojant karinės galios pritaikymą esamai saugumo aplinkai) yra neatsiejami karinės galios aiškinimo elementai. Verta atkreipti dėmesį, kad saugumo aplinkos įtaka karinės galios išteklių kaitai nėra tiesioginė. Pokyčiai vyksta, kai jie politinio ir karinio elito suvokiami kaip būtini karinių doktrinų, taigi ir karinės galios struktūros pokyčiai. Netiesioginė saugumo aplinkos įtaka skatina atsiriboti išimtinai nuo sisteminio lygmens karinės galios aiškinimo ir leidžia

¹³⁴ Žr. Posen, *The Sources of Military Doctrine*, 16, 233, 174–175 ir Stephen P. Rosen, *Winning the Next War: Innovation and the Modern Military* (New York: Cornell University Press, 1991).

¹³⁵ Bradd C. Hayes ir Douglas V. Smith, *The Politics of Naval Innovation* (Research Report 4-94, Newport: U.S. Naval War College, 1994), 97.

teigti, jog neoklasikinio realizmo teorijos taikymas, pasitelkiant įsiterpiančius kintamuosius, suteikia daugiau aiškinamosios galios analizuojant karinę galią.

Atsižvelgiant į šias išvalgas, karinė galia kaip valstybės galios subkategorija gali būti aiškinama kaip nuolatinė valstybių sąveika, susijusi su ginkluotųjų pajėgų organizavimu, priežiūra ar naudojimu tarptautinėje arenoje¹³⁶ ir apibrėžiama kaip valstybės turimi materialūs ištekliai ir jų panaudojimo būdai, užtikrinantys kariuomenės pajėgumą vykdyti karinę veiklą – paskirtus uždavinius, funkcijas ir užduotis, siekiant įgyvendinti nacionalinius karinius tikslus.

Išvados

Realizmo tradicijoje susiformavo dvi galios sampratos – galios kaip santykio ir galios kaip išteklių, kurių abi susilaukia gausios oponentų kritikos. Pavyzdžiui, pirmoji yra kritikuojama dėl gebėjimo apibendrinti vieno konkretaus įvykio rezultatus tų pačių valstybių santykiams kitu laikotarpiu ar įtraukiant trečiąją valstybę, antroji – dėl to, kad neįvertina galios priklausymo nuo dviejų pusių santykio ir išteklių pritaikymo konkrečiai situacijai. Nors materialiais ištekliais grindžiamas galios aiškinimas kritikuojamas, šis aiškinimo būdas vis dar vyrauja realizmo paradigmoje. Galios aiškinimą grindžiant galios kaip išteklių ir galios kaip santykio perspektyvų sintezę, valstybės galią galima apibrėžti kaip materialius ir nematerialius valstybės išteklius, kurie, atsižvelgiant į saugumo aplinką, naudojami politinio elito, kuriant santykį tarp veikėjų.

Karinės galios aiškinimo problematika daugeliu aspektų yra panaši į valstybės galios aiškinimo problematiką: matuodami karinę galią mokslininkai įprastai vertina esamas karines pajėgas, nors materialiais rodikliais grindžiamas karinės galios aiškinimas yra kritikuojamas kaip neatspindintis karinės galios kompleksiskumo. Reikia pažymėti, kad realizmo paradigmos taikymas aiškinant karinę galią iškelia tyrė-

¹³⁶ Ruffa, *Imagining War and Keeping Peace?*, 6–8.

jui probleminių pasirinkimų. Viena vertus, materialiais ištekliais grindžiamas karinės galios aiškinimas atspindi tik ribotas karinės galios vertinimo galimybes, kurių patikimumas diskutuotinas. Antra vertus, materialių ir nematerialių išteklių sinteze grindžiamas karinės galios aiškinimas, nors ir sudaro sąlygas atskleisti karinės galios kompleksiskumą, pasitelkiant įsiterpiančius kintamuosius, tačiau toks aiškinimas gali tapti visa apimančiu aiškinimu – neoklasikinio realizmo atstovai neapibrėžia, kurie įsiterpiančys kintamieji yra svarbiausi, todėl jų įtraukimas *ad hoc* būdu pretenduoja gerokai išplėsti karinės galios aiškinimą, paverčiant jį sunkiai išmatuojamu rodikliu. Kartu įsiterpiančių kintamųjų įtraukimas į karinės galios aiškinimą gali nukrypti į kultūrinę analizę, nesuderinamą su realizmo materialistine ontologija.

Materialiais ištekliais grindžiamą karinės galios aiškinimą tikslinga išplėsti įtraukiant nematerialų elementą – karines doktrinas ir vieneto lygmens kintamąjį – politinio ir karinio elito suvokimo turinį. Šių elementų įtraukimas į karinės galios aiškinimą sudaro sąlygas atskirti karinės galios potencialą nuo faktinės karinės galios, kartu atskleidžiant karinės galios kompleksiskumą. Sisteminiai pokyčiai, politinio ir karinio elito įsitraukimas, reguliuojant karinės galios pritaikymą esamai saugumo aplinkai, yra neatsiejami karinės galios aiškinimo elementai, o karinės doktrinos yra įrankis keisti karinės galios naudojimo būdus. Kitaip tariant, karinė mintis, institucionalizuojama karinėse doktrinos, tampa priemone diferencijuoti karinės galios išteklius ir atspindi karinio ir politinio elito saugumo aplinkos suvokimo turinį diegiant karines inovacijas.

Atsižvelgiant į šias teorines prielaidas, karinė galia gali būti apibrėžiama kaip valstybės turimi materialūs ištekliai ir jų panaudojimo būdai, užtikrinantys kariuomenės pajėgumą vykdyti karinę veiklą – paskirtus uždavinius, funkcijas ir užduotis, siekiant įgyvendinti nacionalinius karinius tikslus. Toks karinės galios aiškinimas, įtraukiant ribotą kiekį įsiterpiančių kintamųjų, nors ir neapima visų galimų nematerialių išteklių įtakos aiškinant karinę galią pagrindimo, tačiau padeda atskleisti karinės galios kompleksiskumą, kartu nenukrypstant nuo materialistinės realizmo ontologijos.

Literatūra ir šaltiniai

- „Global Militarization Index“, Bonn International Center for Conversion, žiūrėta 2021 m. vasario 20 d. <https://gmi.bicc.de>.
- „SIPRI Military Expenditure Database“, Stockholm International Peace Research Institute, žiūrėta 2021 m. vasario 20 d. <https://www.sipri.org/databases/milex>.
- „The Correlates of War Project“, Correlates of War, žiūrėta 2021 m. vasario 20 d. <http://www.correlatesofwar.org>. „Global Firepower Index“, Military Factory Network, žiūrėta 2021 m. vasario 20 d. <https://www.globalfirepower.com>.
- Allison, Graham ir Philip Zelikow. *Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis*. New York: Longman, antras leidimas, 1999.
- Ambrosetti, Eleonora T. „Building a Sphere of Influence in Their Neighbourhood. The Soft Power of Turkey and Russia“. *PRIMO* 5 (2017): 5–6.
- Arreguin-Toft, Ivan M. *How the Weak Win Wars: A Theory of Asymmetric Conflict*. Cambridge, England: Cambridge University Press, 2005.
- Baldwin, David A. *Paradoxes of Power*. New York: Blackwell, 1989.
- Barry, Brian, sud. *Power and Political Theory: Some European Perspectives*. London: Wiley, 1976.
- Bennett, Scott D. ir Allan C. Stam. „The Declining Advantages of Democracy: A Combined Model of War Outcomes and Duration“. *Journal of Conflict Resolution* 42, nr. 3 (1998): 344–366.
- Bennett, Scott D. ir Allan C. Stam. „The Duration of Interstate Wars, 1816–1985“. *American Political Science Review* 90, nr. 2 (1996): 239–257. <http://dx.doi.org/10.2307/2082882>
- Berenskoetter, Felix ir Michael J. Williams, sud. *Power in World Politics*. London and New York: Routledge, 2007.
- Biddle, Stephen ir Robert Zirkle. „Technology, Civil-Military Relations, and Warfare in the Developing World“. *Journal of Strategic Studies* 19, nr. 2 (2008): 171–212. <https://doi.org/10.1080/01402399608437634>
- Biddle, Stephen ir Stephen Long. „Democracy and Military Effectiveness: A Deeper Look“. *Journal of Conflict Resolution* 48, nr. 4 (2004): 525–546.
- Biddle, Stephen. *Military Power: Explaining Victory and Defeat in Modern Battle*. Princeton: Princeton University Press, 2006.
- Brooks, Risa A. ir Elizabeth A. Stanley. *Creating Military Power: The Sources of Military Effectiveness*. Stanford: Stanford University Press, 2007.
- Brooks, Stephen G. ir William C. Wohlforth. „Power, Globalization and the End of the Cold War“. *International Security* 25, nr. 3 (2000/2001): 5–53. <http://dx.doi.org/10.1162/016228800560516>
- Brown, Chris. *Understanding International Relations*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 1997.

- Canadian Forces Joint Publication, *Canadian Military Doctrine*. Ottawa: Chief of the Defence Staff, 2009.
- Clausewitz, Carl von. *On War*. New York: Alfred A. Knopf, 1993.
- Cohen, Eliot O. „Stephen Biddle on Military Power“. *The Journal of Strategic Studies* 28, nr. 3 (2005): 413–424.
- Dahl, Robert A. „The Concept of Power“. *Behavioral Science* 2, nr. 3 (1957): 201–215.
- Desch, Michael C. „Culture Clash: Assessing the Importance of Ideas in Security Studies“. *International Security* 23, nr. 1 (1998): 141–170.
- Desch, Michael C. „Democracy and Victory – Why Regime Type Hardly Matters“. *International Security* 27, nr. 2 (2002): 5–47. <http://dx.doi.org/10.1162/016228802760987815>
- Dorman, Andrew, Mike Smith ir Matthew Uttley, sud. *The Changing Face of Military Power. Joint Warfare in an Expeditionary Era*. London: Palgrave Macmillan, 2002.
- Duffield, John S. *Power Rules – The Evolution of NATO’s Conventional Force Posture*. Stanford: Stanford University Press, 1995.
- Dupuy, Trevor N. *Numbers, Predictions, and War*. Fairfax, Virginia: Hero Books, 1985.
- Dyson, Tom. *Neoclassical Realism and Defence Reform in Post-Cold War Europe*. London: Palgrave Macmillan, 2010.
- Farrell, Theo ir Terry Terriff, sud. *The Sources of Military Change: Culture Politics and Technology*. Boulder: Lynne Rienner Publishers, 2002.
- Fuller, John F. C. *The Foundation of the Science of War*. Military Bookshop, 2012.
- Gallo, Andrew A. *Understanding Military Doctrinal Change During Peacetime* (daktaro disertacija, Columbia University, 2018).
- Garnett, John. „The Role of Military Power“. Knygoje *Contemporary Strategy I: Theories and Concepts*, sudarytoje John Baylis et al. London: Croom Helm, 1987.
- Gentry, John A. *How Wars Are Won and Lost: Vulnerability and Military Power*. Santa Barbara, California: Praeger Security International, 2011.
- Glaser, Charles L. ir Chaim Kaufmann. „What is the Offense-Defense Balance and Can We Measure it?“. *International Security* 22, nr. 4 (1998): 44–82.
- Goldman, Emily O. ir Leslie C. Eliason. *The Diffusion of Military Technology and Ideas*. Stanford: Stanford University Press, 2003.
- Gordon, Michael R. ir Bernard E. Trainor. *The Generals’ War*. Boston: Little, Brown, 1995.
- Gow, James. „The New Clausewitz? War, Force, Art and Utility – Rupert Smith on 21st Century Strategy, Operations and Tactics in a Comprehensive Context“. *The Journal of Strategic Studies* 29, nr. 6 (2007): 1151–1170. <https://doi.org/10.1080/01402390601016733>

- Guzzini, Stefano. „The Enduring Dilemmas of Realism in International Relations“. *European Journal of International Relations* 10, nr. 4 (2004): 533–568. <http://dx.doi.org/10.1177/1354066104047848>
- Guzzini, Stefano. *Power Analysis as a Critique of Power Politics: Understanding Power and Governance in the Second Gulf War* (daktaro disertacija, European University Institute, 1994).
- Hart, Jeffrey A. „Three Approaches to the Measurement of Power in International Relations“. *International Organization* 30, nr. 2 (1976): 289–305. <http://dx.doi.org/10.1017/S0020818300018282>
- Hayes, Bradd C. ir Douglas V. Smith. *The Politics of Naval Innovation*. Research Report 4-94, Newport: U.S. Naval War College, 1994.
- Hironaka, Ann. *Tokens of Power: Rethinking War*. New York: Cambridge University Press, 2017.
- Hoiback, Harald. „The Anatomy of Doctrine and Ways to Keep it Fit“. *Journal of Strategic Studies* 39, nr. 2 (2016): 185–197. <https://doi.org/10.1080/01402390.2015.1115037>
- Isoda, Vytautas. „Kas yra švelnioji galia? Sąvokos ribos ir empirinių tyrimų metodologijos apmatai“. *Politikos mokslų almanachas* 14, nr. 14 (2013): 37–61. <http://dx.doi.org/10.7220/2335-7185.14.2>
- Isoda, Vytautas. *Europos Sąjungos švelniosios galios šaltiniai ir raiška plėtros procese* (daktaro disertacija, Vytauto Didžiojo universitetas, 2015).
- Jung, Jaewook. „Making Constructive Realism? A Reassessment of the Role of Ideas in Realist Theory“. *The Korean Journal of International Studies* 12 (2014): 1–14.
- Kaldor, Mary. *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era*. DehraDun: Natraj, 2005.
- Kier, Elizabeth. *Imagining War: French and British Military Doctrine between the Wars*. Princeton: Princeton University Press, 1997.
- Legro, Jeffrey W. ir Andrew Moravcsik. „Is Anybody Still a Realist?“. *International Security* 24, nr. 2 (1999): 5–55.
- Lindemann, Bjorn A. *Cross-Strait Relations and International Organizations*. Jahrhundert: Springer VS, Wiesbaden, 2014.
- Lobell, Steven E. S et al., sud. *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
- Lyall, Jason ir Isaiah Wilson. „Rage Against the Machines: Explaining Outcomes in Counterinsurgency Wars“. *International Organization* 63, nr. 1 (2009): 67–106. <https://doi.org/10.1017/S0020818309090031>
- Mastanduno, Michael et al. „Toward a Realist Theory of State Action“. *International Studies Quarterly* 33, nr. 4 (1989): 457–474.
- Mattern, Janice B. „Why ‘Soft Power’ Isn’t So Soft: Representational Force and the Sociolinguistic Construction of Attraction in World Politics“. *Millennium: Jour-*

- nal of International Studies* 33, nr. 3 (2005): 583–612. <http://dx.doi.org/10.1177/03058298050330031601>
- McMurry, Richard. *Two Great Rebel Armies*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1989.
- Mearsheimer, John J. *Conventional Deterrence*. Ithaca, New York: Cornell University Press, 1983.
- Mearsheimer, John J. *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: W.W. Norton and Company, 2001.
- Morgenthau, Hans J. *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. Kėtvirtas leidimas. New York: Knopf, New York, 1967.
- Morgenthau, Hans J. *Politika tarp valstybių: kova dėl galios ir taikos*. Vilnius: Margi raštai, 2011.
- Munkler, Herfried. „What is Really New About the New Wars? A Reply to the Critics“. Knygoje *On New Wars*, sudarytoje John A. Olsen (67–82). Oslo: Norwegian Institute for Defence Studies, 2007.
- Munkler, Herfried. *The New Wars*. Cambridge: Polity Press, 2005.
- Nagel, Jack H. *The Descriptive Analysis of Power*. New Haven: Yale University Press, 1975.
- NATO Standard AJP-3.2. *Allied Joint Doctrine for Land Operations*. Edition A, Version 1, NATO Standardization Office, 2016.
- Netherlands Ministry of Defence. *Netherlands Defence Doctrine*. Hague: Defence Staff, 2013.
- Ng, Ka Po. *Interpreting China's Military Power: Doctrine Makes Readiness*. London and New York: Routledge, 2004.
- Nye, Joseph J. „The Changing Nature of World Power“. *Political Science Quarterly* 105, nr. 2 (1990): 177–192.
- Nye, Joseph S. *The Future of Power*. New York: Public Affairs, 2011.
- Oppenheim, Felix E. *Political Concepts: A Reconstruction*. Chicago: University of Chicago Press, 1981.
- Pollack, Kenneth M. „The Influence of Arab Culture on Arab Military Effectiveness“ (daktaro disertacija, Massachusetts Institute of Technology, 1996).
- Posen, Barry R. „Foreword: Military Doctrine and the Management of Uncertainty“. *Journal of Strategic Studies* 39, nr. 2 (2016): 159–173. <https://doi.org/10.1080/01402390.2015.1115042>
- Posen, Barry R. „Nationalism, the Mass Army, and Military Power“. *International Security* 18, nr. 2 (Fall, 1993): 80–124.
- Posen, Barry R. *The Sources of Military Doctrine: France, Britain, and Germany Between the World Wars*. New York: Cornell University Press, 1984.
- Raitasalo, Jyri. „Constructing War and Military Power after the Cold War: The Role of the United States in the Shared Western Understandings of War and Military

- Power in the Post-Cold War Era“. *Strategic Research* 1, nr. 21. Helsinki: National Defence University, 2005.
- Read, James H. „Is Power Zero-Sum or Variable-Sum? Old Arguments and New Beginnings“. *Political Science Faculty Publications* 4 (2012): 1–50.
- Reiter, Dan ir Allan C. Stam. *Democracies at War*. Princeton: Princeton University Press, 2002.
- Rosa, Paolo. *Neoclassical Realism and the Underdevelopment of China's Nuclear Doctrine*. Palgrave: Pivot, 2018.
- Rosen, Stephen P. *Societies and Military Power: India and Its Armie*. New York: Cornell University Press, 1996.
- Rosen, Stephen P. *Winning the Next War: Innovation and the Modern Military*. New York: Cornell University Press, 1991.
- Rotte, Ralph ir Christoph M. Schmidt. „On the Production of Victory: Empirical Determinants of Battlefield Success in Modern War“. *Defence and Peace Economics* 14, nr. 3 (2003): 75–92. <http://dx.doi.org/10.1080/1024269022000000868>
- Ruffa, Chiara. *Imagining War and Keeping Peace? European Military Cultures in a non ESDP Peacekeeping Operation: The Case of UNIFIL*. European University Institute, 2008.
- Singer, David J. „Reconstructing the Correlates of War Dataset on Material Capabilities of States, 1816–1985“. *International Interactions* 14, nr. 2 (1988): 115–132. <https://doi.org/10.1080/03050628808434695>
- Singer, David J. ir Melvin Small. *Resort to Arms: International and Civil Wars, 1816–1980*. Beverly Hills, California: Sage Publications, 1982.
- Singer, David J. *The Wages of War, 1816–1965: A Statistical Handbook*. New York: John Wiley and Sons, 1972.
- Slovenia Military Doctrine*. Bratislava: Doctrine, Development, Education and Training Command, 2006.
- Stam, Allan C. *Win, Lose, or Draw: Domestic Politics and the Crucible of War*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 1996.
- Statkus, Nortautas ir Kęstutis Paulauskas. *Tarp geopolitikos ir postmoderno: kur link sukūti Lietuvos užsienio politikai?* Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2008.
- Taliaferro, Jeffrey W. „State Building for Future Wars: Neoclassical Realism and the Resource-Extractive State“. *Security Studies* 15, nr. 3 (2006): 464–495. <https://doi.org/10.1080/09636410601028370>
- Tedeschi, James T., Thomas V. Bonoma. „Power and Influence: An Introduction“. Knygoje *The Social Influence Processes*, sudarytoje James T. Tedeschi (1–49). Chicago: Aldine-Atherton, 1972.
- Tellis, Ashley J. et al. *Measuring National Power in the Postindustrial Age*. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2000.

- United Kingdom Army Doctrine Publication AC 71940. *Land Operations*. Wiltshire: Land Warfare Development Centre, 2017.
- United Kingdom Defence Doctrine*. Penktas leidimas. Wiltshire: The Development, Concepts and Doctrine Centre, 2014.
- Walt, Stephen. „The Enduring Relevance of the Realist Tradition“. Knygoje. *Political Science: The State of the Discipline*, sudarytoje Ira Katznelson ir Helen V. Milner (197–230). New York: Norton, 2002.
- Waltz, Kenneth N. *Theory of International Politics*. New York: Random House, 1979.
- Weber, Max. *The Theory of Social and Economic Organization*. Glencoe: The Free Press, 1947.
- Wohlforth, William C. *The Elusive Balance: Power and Perceptions During the Cold War*. Ithaca: Cornell University Press, 1993.
- Woodward, Bob. *The Commanders*. New York: Simon & Schuster, 1991.
- Wunderle, William D. *Through the Lens of Cultural Awareness: A Primer for US Armed Forces Deploying to Arab and Middle Eastern Countries*. Fort Leavenworth, Washington: Combat Studies Institute Press, 2006.
- Yarger Harry R., sud. *Short of General War: Perspectives on the Use of Military Power in the 21st Century*. United States: Strategic Studies Institute, Department of The Army, 2015.
- Zakaria, Fareed. *From Wealth to Power. The Unusual Origins of America's World Role*. Princeton: Princeton University Press, 1998.